॥ १७ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिनैलकंठीयेभारतभावदीपेएकोनपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ४९ ॥ ॥ ५ ॥ ॥ ७ ॥ पृष्टेष्वेतेषुपक्षेषुयद्धेयमुपादेयंचतत्संक्षेपेणाह हंतवइति ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४॥ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ विषयविषयिभावोघटचक्षुषोरिवनकेवलंप्रकाश्यप्रकाशकभावःअपितुभोज्यभोक्तृभावोप्यस्तीत्याह व्याख्यातमितिसार्धेन उदुंबरवत्सत्वंस्वात्मानंभोक्तारंचनवेत्तिभोक्तातुमशकवदुभयंवेत्तीत्यर्थः योविजानीतेसक्षेत्रज्ञइत्युत्तरेणान्वयः ॥ ९ ॥ सत्वपुरुषयोःसंबंधस्याध्यासिकत्वमाह नित्यमिति नित्यंसर्वदासत्वंद्वंद्वैःसुखदुःखादिपरिणामैर्युक्तंगुणात्मकत्वात्सुखदुःखमोहात्मकंसंहतंच तद्विपरीतत्वात्निर्द्वंद्वःनित्यःनिष्कलोनिर्गुणश्चपुरुषःअतस्तयोर्विषमस्वभावत्वान्नजतुकाष्ठादिवत्संबंधोयुज्यते यथोक्तं निःसंगस्यससंगेनकूटस्थस्यविकारिणा आत्मनोऽनात्मनायोगोवास्तवोनोपपद्यतइति

एवमुक्तःसतैर्विप्रैर्भगवाँल्लोकभावनः ॥ तेभ्यःशशंसधर्मात्मायाथातथ्येनबुद्धिमान्॥ १७॥ इतिश्रीमहाभारतेआश्वमेधिकेपर्वणिअनुगीतापर्वणिगुरुशिष्यसंवादेएकोनपंचाशत्तमोऽध्यायः॥ ४९॥ ॥ ५॥ ॥ ७॥ ब्रह्मोवाच हंतवःसंप्रवक्ष्यामियन्मांपृच्छथसत्तमाः॥ गुरुणाशिष्यमासाद्ययदुक्तंतन्निबोधत॥ १ ॥ समस्तमिहतच्छ्रुत्वासम्यगेवावधार्यतां॥ अहिंसासर्वभूतानामेतत्कृत्यतमंमतं॥ २॥ एतत्पदमनुद्विग्नंवरिष्ठंधर्मलक्षणं ॥ ज्ञानंनिःश्रेयइत्याहुर्वृद्धानिश्चितदर्शिनः॥ ३॥ तस्माज्ज्ञानेनशुद्धेनमुच्यतेसर्वकिल्बिषैः ॥ हिंसापराश्चयेकेचिद्येचनास्तिकवृत्तयः ॥ लोभमोहसमायुक्तास्तेवैनिरयगामिनः॥ ४॥ आशीर्युक्तानिकर्माणिकुर्वतेयेत्वतंद्रिताः ॥ तेस्मिन्लोकेप्रमोदंतेजायमानाःपुनःपुनः ॥ ५ ॥ कुर्वतेयेतुकर्माणिश्रद्दधानाविपश्चितः॥ अनाशीर्योगसंयुक्तास्तेधीराःसाधुदर्शिनः ॥ ६॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामिसत्वक्षेत्रज्ञयोर्यथा ॥ संयोगोविप्रयोगश्चतन्निबोधतसत्तमाः॥ ७॥ विषयोविषयित्वंचसंबंधोयमिहोच्यते॥ विषयीपुरुषोनित्यंसत्वंचविषयःस्मृतः॥ ८॥ व्याख्यातंपूर्वकल्पेनमशकोदुंबरंयथा॥ भुज्यमानंनजानीतेनित्यंसत्वमचेतनं॥ यस्त्वेवंतंविजानीतेयोभुंक्तेयश्चभुज्यते॥ ९॥ नित्यंद्वंद्वसमायुक्तंसत्वमाहुर्मनीषिणः॥ निर्द्वंद्वोनिष्कलोनित्यःक्षेत्रज्ञोनिर्गुणात्मकः॥ १० ॥ समंसंज्ञानुगश्चैवससर्वत्रव्यवस्थितः॥ उपभुंक्तेसदासत्वमपःपुष्करपर्णवत्॥ ११ ॥ सर्वैरपिगुणैर्विद्वान्व्यतिषक्तोनलिप्यते॥ जलबिंदुर्यथालोलःपद्मिनीपत्रसंस्थितः॥ १२ ॥

॥ १० ॥ कथंतर्हितयोर्विषयविषयिभावसंबंधउक्तइत्याह सममिति यथासर्वत्रस्वममायेंद्रजालरज्जूरगादौअध्यस्तंअधिष्ठानेनसमंतुल्यंतदावरकमित्यर्थः अधिष्ठानंचाध्यस्तसंज्ञानुगतंतत्रस्वकीयसत्तास्फूर्त्तिसमर्पकतयातदीयांसंज्ञामनुसरत्दृश्यतेतथासत्वंपुरुषेणसमंसत्वसंज्ञानुगतःपुरुषःउपभुंक्ते तत्रदृष्टांतः अपइति यथापुष्करपर्णंअद्भिरसंसक्तमपिअपोभुंक्तेताभिस्तस्याप्यायनात् एवंसत्वेनावृतःपुरुषःसत्वसमानत्वंगतःसत्वधर्मान्आत्मन्यभिमन्वानःसत्वंभुंक्ते तथाचैवंकूटस्थविकारिणोरपिपुंप्रकृत्योराध्यासिकःसंबंधउपपादितोभवति ॥ ११ ॥ प्रकारांतरेणदृष्टांतंविवृणोति सर्वैरिति ॥ १२ ॥

Digitized by Google